

Formele de manifestare ale cinstirii sfinților

Profesor Constantin Liliana Mariana

Una dintre cele mai importante forme de manifestare a cinstirii sfinților a fost instituirea de sărbători adică zile anume consacrate pomenirii și cinstirii lor deosebite în cursul anului bisericesc.

În fiecare zi biserica sarbatorește unul sau mai mulți sfinți. Unii dintre ei s-au impus evlaviei populare prin merite deosebite și sunt praznuiți în toate Bisericile Ortodoxe.

Sărbătorile sfinților cu cinstire generală în toate Bisericile Ortodoxe

a) Sf. Marele Mucenic Dimitrie, izvorătorul de mir, la 26 octombrie. Acesta a fost diacon al episcopului de Sirmium, fiind martirizat la 9 aprilie în anul 304, în persecuția lui Maximian; el a dat numele său orașului natal (Mitrovița, azi în Serbia), de unde moaștele (sau măcar o parte din ele) i-au fost transportate mai târziu la Tesalonic, unde au fost depuse la 26 oct. 413 într-o biserică anume construită pentru ele. Ziua aceasta a fost înscrisă în calendarul ortodox ca ziua pomenirii lui anuale. Sinaxarul grecesc, tradus și în cel românesc de la 26 oct., face din el un sfânt militar, de origine grecească. În unele părți ale țării noastre, sărbătoarea se numește Sâmedru sau Sâmedru (termen de origine latină, de la Sanctus Demetrus).

b) Sf. Marele Ierarh Nicolae, arhiepiscopul Mirelor Lichiei (Licia) din Asia Mică, făcătorul de minuni (6 decembrie 343 sau 340), la 6 decembrie, sărbătoare numită în popor Sânt Nicoară sau Simicoară de la (Sanctus Nicolaus). La anul 1087 moaștele lui au fost transportate la Bari, în Italia, și depuse într-o biserică dedicată pomenirii sfântului; pomenirea transferării se face în Martirologiul catolic la 9 mai, pomenire adoptată și de rutenii ortodocși din Galiția.

c) Sf. Arhidiacon și întâiul mucenic Ștefan, ucis cu pietre de evrei, în anul 33, pomenirea lui se face la 27 decembrie. Este una dintre cele mai vechi sărbători ale sfinților.

d) Sf. Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei din Asia Mică, mort la 1 ianuarie 379 (sărbătoarea lui, la 1 ian., coincide cu praznicul Tăierii-împrejur a Domnului). Amintirea acestui mare sfânt se serbează și la 30 ianuarie.

e)Soborul Sfintului Ioan Botezătorul, Proorocul și Înaintemergătorul lui Hristos, la 7 ianuarie (a doua zi după Botezul Domnului, potrivit regulii după care a doua zi după marile praznice se serbează pomenirea persoanelor principale care au luat parte la evenimentul comemorat la praznicul respectiv).

f)Sfinții Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur (Trisfetitele), la 30 ianuarie. E o sărbătoare de origine mai nouă, instituită în sec. XI.

g)Sf. Marele Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință (popular-arhaic,Sân Giorz), martirizat în anul 303, în persecuția lui Dioclețian, la 23 aprilie.

h)Sfinții Împărați Constantin (cel Mare) și mama sa Elena, primii împărați creștini și protectori ai creștinătății, ambii sărbătoriți la 21 mai, care este ziua morții împăratului Constantin (anul 337).

i)Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul, la 24 iunie (cu șase luni înainte de Nașterea Domnului). Sărbătoare cu bază biblică, atestată în secolele IV-V, a fost instituită după unii, spre a înlocui unele vechi sărbători păgâne, cu caracter agricol sau naturist, din epoca solstițiului de vară (22 23 iunie). În popor se numește Drăgaica sau Sânziene, sărbătoare de care se leagă multe și frumoase obiceiuri, credințe și datini populare, cu caracter agrar.

j)Sfinții Apotoli Petru și Pavel, martirizați la Roma, în persecuția lui Nero, în anul 67, au sărbătoare comună la 29 iunie, care este data transferării moaștelor celor doi Sfinți Apostoli la locul numit „ad catacumbas”, de pe Via Appia din Roma, la 258. La Roma era sărbătorită cel puțin din vremea lui Constantin cel Mare; de aici a trecut curînd (chiar în cursul secolului IV) și în Răsărit, unde este sărbătorită cu deosebită solemnitate mai ales din sec. VI înainte.

k)Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul, la 20 iulie. Este singurul sfânt din Legea Veche care are sărbătoare cu ținere în calendarul ortodox. În unele Tipice vechi pomenirea lui se făcea luni după Duminica Tomii.

l)Tăierea capului Sfintului Ioan Botezătorul, la 29 august. Este una dintre sărbătorile de sfinți cu bază biblică. Sărbătoare comună calendarului ortodox și celui roman (catolic), ea a fost la început probabil o aniversare-proprrie cultului local palestinian-a târnosirii unei biserici din Sebasta sau Augusta (în Samaria), unde, după mărturia lui Eusebiu și Ieronim, se aflau mormintele Sfântului Ioan Botezătorul și ale Sfinților Prooroci Elisei și Avdie; alții o pun în legătură cu sfințirea unei biserici din Alexandria, zidită de patriarhul Teofil pu locul templului păgân al lui Serapis, unde i s-au transferat moaștele, la 362. Este amintită de Fericitul Augustin, care ne-a lăsat două predici la această sărbătoare. Se serbează cu post, în orice zi a săptămânii ar cădea.

Sărbători ale sfinților cu date variabile

Sărbătorile sfinților au de regula date fixe. Sunt însă și sfinți ale căror sărbători au dată variabilă sau schimbătoare, pentru că depind de data Paștelor și variază deci în fiecare an. Așa avem de ex. :

Sf. Marele Mucenic Toader sau Teodor Tiron (adică Recrutul), ostaș martirizat în persecuția lui Maximian (304) și cu zi de serbare la 17 febr., este pomenit și în sâmbăta din prima săptămână a postului Paștilor; Dreptul Lazăr din Betania, prietenul Domnului, înviat de El din morți, a cărui înviere a cărui este pomenită în Sâmbăta săptămânii a șasea din Postul Mare (Sâmbăta dinaintea Floriilor sau a lui Lazăr); Sf. Grigorie Palama, marele teolog bizantin și arhiepiscop al Tesalonicului din sec. XIV, cu zi de pomenire la 14 noiembrie, dar cu sărbătorire mai solemnă în duminica a doua din Sf. și Marele Post; Sf. Ioan Scărarul, marele pustnic și ascet, autorul cunoscutei scrieri „Scara” (nevoințelor duhovnicești), cu zi de pomenire la 30 martie, sărbătorit în chip solemn în duminica a patra a Postului Mare; Cuvioasa Maria Egipteanca, cu zi de pomenire la 1 aprilie și cu sărbătorire solemnă în duminica a cincea din Postul Mare; Sf. Apostol Toma, prima duminică după Paști.

Tot sărbători ale sfinților cu date variabile sunt și Duminicile Sfinților Părinți și ale Sfinților Strămoși, și anume:

- a) Duminica celor 318 Sfinți Părinți adunați la Sinodul I ecumenic (Niceea, 325), care sunt sărbătoriți în duminica șaptea după Paști;
- b) Duminica celor 630 Sfinți Părinți adunați la Sinodul I V ecumenic (Calcedon, 16 iulie 451), care cade între 13-19 iulie;
- c) Duminica celor 365 Sfinți Părinți adunați la al șaptelea Sinod ecumenic (Niceea, 787) coincide cu duminica a 21-a după Rusalii, care cade în prima duminică după 11 octombrie, data ținerii Sinodului (variază între 11-17 octombrie);
- d) Duminica Sfinților Strămoși este sărbătoarea comună a tuturor sfinților (Patriarhilor, Dreptilor și Proorocilor) din Legea Veche, care se prăznuiește în prima duminică după 11 decembrie;
- e) Duminica dinaintea Nașterii Domnului, a Sfinților Părinți (duminica ultimă dinaintea Nașterii Domnului care cade între 18-24 decembrie);
- f) Duminica Părinților după trup ai Domnului nostru Iisus Hristos, este prima duminică după Nașterea Domnului (poate cădea între 26-31 decembrie);
- g) La acestea se adaugă Duminica Tuturor Sfinților (prima duminică după Rusalii).

Prin canonizare se înțelege actul solemn prin care Biserica recunoaște declară și așează pe eroii dreptei credințe adormiți în Domnul, în rândul sfinților care ea îi venerază. Cuvântul canonizare vine de la grecescul canon = catalogul în care se înscriau numele sfinților și ziua

trecerii lor la cele veșnice spre a li se face cu laudă și cinstire pomenirea, spre a li se înălța rugăciuni, ca unor ajutători și mijlocitori ai darurilor celor dumnezeiești de lângă tronul Celui Prea Înalt .

În baza doctrinei creștine, în baza rânduielilor consacrate de tradiția și practica bisericească a Ortodoxiei, Sfântul sinod al unei Biserici autocefale este pe deplin îndreptățit ,să procedeze la canonizarea sfinților ei care corespund acestor rânduieli spre a fi așezați în rândul său canonul sfinților.

Condițiile de fond sunt

- 1) Ortodoxia neîndoielnică a credinței;
- 2) Proslăvirea lui de către Domnul cel puțin printr-unul din următoarele daruri sau puteri:
 - a) puterea de a suferi moartea martirică pentru dreapta credință ;
 - b) puterea de a înfrunta orice primejdii sau chinuri pentru mărturisirea dreptei credințe până la moarte ;
 - c) puterea de a-și închina viața celei mai desăvârșite trăiri morale și religioase
 - d) puterea de a săvârși minuni în viață sau după moarte
 - e) puterea de a apăra și de a sluji cu devotament eroic credință și Biserica Ortodoxă.
- 3) Răspândirea miresmei de sfințenie după moartea lui și confirmarea acesteia prin cultul spontan pe care i-l acordă poporul credincios, numărându-l în rând cu sfinții. De la îndeplinirea acestei condiții pot face excepție mucenicii dreptei credințe

Existența condițiilor de fond și anume, existența neîndoielnică a primei și a celei de-a treia - care poate lipsi numai în cazul martirilor-, ca și a oricăreia din cele enumerate la cea de-a doua ,îndreptățește autoritatea bisericească, Sfântul Sinod al unei Biserici Ortodoxe autocefale ,să procedeze la actul de canonizare.

Cinstirea acordată sfinților se manifestă și prin :

- a) Păstrarea rămășițelor pământești ale martirilor;
- b) Consemnarea vieții lor în acte martirice care se citeau la slujbele divine și instituirea de sărbători la ziua morții lor martirice, una din cele mai importante forme de manifestare a cultului public al Sfinților, în aceste sărbători, care erau ținute de către toți creștinii, la Sfânta Liturghie se făcea pomenirea martirului respectiv, citindu-i-se viața și pătimirea spre întărirea credincioșilor adunați;

c) Pelerinaje la mormintele martirilor vestiți sau la locurile (bisericele, mănăstirile) unde li se păstrează sfintele moaște, sau care sunt legate de viața și activitatea lor. Astfel de centre au fost în vechime, vestitele biserici ale Sfinților: Ioan Evanghelistul (la Efes), Simion Stâlplnicul (lângă Antiohia), Marele Mucenic Mina (în Egipt), Dimitrie (la Tesalonic), Sf. Apostol Toma (la Edessa) s.s., iar la noi atrag mulțimi de pelerine moaștele diferiților sfinți păstrate în țară.

d)construirea de biserici cu numele sfinților, ridicate pe mormintele lor, de unde a rămas până astăzi obiceiul de a se așeza părțile din moaște de sfinți la piciorul Sfintei Mese și în antimise (can.7 al Sinodului VII ecumenic). Uneori zilele sfințirii bisericilor deveneau ele însele sărbători; altele se închinau Sfinților și biserici mai vechi primind deosebita lor ocrotire (hram). Aceste încep cu bisericuțele (paraclisele) modeste zidite deasupra mormintelor sau în apropierea locurilor de înmormântare ale sfinților mucenici (mărturia), în jurul cărora s-a dezvoltat la început cultul martirilor. De aici s-a răspândit mai târziu obiceiul de a se pune mai toate bisericile nou zidite sub ocrotirea deosebită, patronajul sau hramul unuia sau mai multor sfinți, cărora ele sunt închinare (consacrate sau dedicate) și ale căror nume le poartă (biserica Sf. Ioan Botezătorul, biserica Sf. Gheorghe, biserica Sf. Dumitru etc.)

d)Cultul sfintelor moaște, mai ales începând cu a doua jumătate a sec. IV. Zilele aflării, dezgropării, strămutării sau așezării într-un anumit loc a sfintelor moaște, au devenit cu timpul sărbători pe lângă cele ale datei morții Sfinților .Despre cinstirea moaștelor sau rămășițelor trupești ale sfinților (una dintre cele mai vechi forme ale exprimării cultului martirilor) ,Biserica ne învață ca ele conțin aceleași daruri dumnezeiești și puteri supranaturale care au însuflețit pe sfinți cât au fost în viața și care se păman păstrează și după moarte ,în trupurile lor , așa după cum în vasele de pamant se păstrează încă multă vreme mirosul vinului sau al parfumului care a fost în ele .Sfinții ale căror moaște se păstrează până astăzi au devenit, cu timpul, patroni, sau ocrotitori ai bisericilor și ai regiunilor unde li se păstrează moaștele și unde ei se bucură de o cinstire deosebită, mai accentuate decât în alte părți. Așa de ex., Sf. Dimitrie (ale cărui sfinte moaște s-au păstrat multă vreme la Tesalonic) este sfântul patron al Bisericii Greciei; Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava și Sf. Paraschiva, ale căror moaște se păstrează la Suceava și la Iași, sunt patronii Moldovei s.a.m.d.

e) Invocarea Sfinților în rugăciuni și la Sfânta Liturghie, mai ales din sec. IV înainte, la care s-au adăugat mai târziu slujbe speciale pentru laudă și invocarea lor, cum sunt Acatistele și Paraclisele de rugăciune;

f) Alcătuirea, la zilele pomenirii sfinților, de panegirice sau cuvântări solemne, cunoscute încă din sec. IV

g) Zugrăvirea chipurilor și a faptelor sfinților pe pereții bisericilor și pe icoane și cinstirea acestora.

h) De un cult deosebit s-au bucurat acei sfinți care, în trecut, erau adoptați și cinstiți ca hramuri, patroni sau ocrotitori speciali ai anumitor bresle, asociații profesionale sau corporații

meșteșugărești. Așa, de ex., Sf. Nicolae era patronul călătorilor și îndeosebi al marinarilor, corăbierilor și pescarilor; Sfinții Haralambie și Pantelimon erau patronii medicilor și spițerilor ; Sf. Trifon (1 februarie) era patronul grădinarilor, al florarilor și zarzavagiilor s.a.m.d.

i) Adoptarea numelor sfinților ca nume de botez ale creștinilor este încă o formă de cinstire a sfinților, pentru ca prin aceasta ne aducem întotdeauna aminte de ei, cinstindu-I și luându-i ca modele, pilde sau îndemnuri de viață creștinească adevărată, precum și ca patroni ai fiecăruia dintre noi. Așa se și explică îndeosebi la români, frecvența numelor de botez luate de la sfinții cei mai cunoscuți (Ion și Ioana, Marin și Maria, Gheorghe, Dimitrie, Nicolae, Petre, Constantin, Paraschiva, Elena s.a.m.d.) „Odinioară la nașterea sau la botezul copiilor proveniți din familii înstărite, acestora li se lua măsura , pentru ca apoi să li se facă o icoană ce urma să-i însoțească toată viața. Pe icoană erau reprezentați sfântul sau sfânta , de la care copilul primise numele.”

Bibliografie

Preot prof. dr.Enr Braniste Liturgica Generala Editura institutului biblic si de misiune al Bisericii Ortodoxe Române

Karl Christian Felmy „Icoana in teologia si spiritualitatea ortodoxa” in Mitropolia Olteniei LVIII nr 5-8 2006

Hieroteos Mitropolit de Nafpaktos „Persoana în tradiția ortodoxă “ Editura Bunavestire Bacau 2002

Sfantul Vasile cel Mare Omilii și cuvântari Editura Basilica a Patriarhiei Romane Bucuresti 2009